

ੴ

GURBANI CONTEMPLATION

8

GURPRASAD (GURU-GRACE)

‘KHOJI’

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਾਬਤ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਖਿਆਲ, ਕਲਪਨਾਵਾਂ, ਨਿਸਚੇ ਅਤੇ ਸਰੂਪ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ 'ਮਨੋਕਲਪਤ' ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਗੀਝਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ, ਪੂਜਾ-ਪਾਠ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਗੀਝਾਉਣ ਲਈ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੀ ਵੀ ਬਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੜੀ ਦੁਖਦਾਈ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਲੜਾਈਆਂ-ਝਗੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਤਿਅੰਤ ਹਿਰਦੇ ਵੇਧਕ ਅਸਹਿ ਅਤੇ ਅਕਹਿ ਜ਼ੁਲਮ ਵੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸਭ ਅਨੋਖੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ, ਹਿਰਦੇ-ਵੇਧਕ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਘਿਰਣਾ-ਯੋਗ ਜ਼ੁਲਮ ਆਪਦੇ ਇਸ਼ਟ, ਦੇਵਤੇ ਜਾਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—

ਦੁਖਾਂ-ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ
ਨਿਜੀ ਗਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ।
ਵੈਰ ਜਾਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ।
ਆਪਣੀ ਮੁਕਤੀ ਜਾਂ ਕਲਿਆਣ ਲਈ।

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਗੀਝਾ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਮਿਹਰਾਂ ਜਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਲਈ ਕੀਤੇ ਇਹ ਫੋਕੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ, ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਿਵਰਜਤ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਮਨਮੁਖਿ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝੇ ਬਪੜੀ ਨਿਤ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥
ਵਰਤ ਨੇਮੁ ਸੁਚ ਸੰਜਮੁ ਪੂਜਾ ਪਾਖੰਡਿ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਇ ॥
ਅੰਤਰਹੁ ਕੁਸੁਧੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਬੇਧੇ ਜਿਉ ਹਸਤੀ ਛਾਰੁ ਉਡਾਏ ॥
ਜਿਨਿ ਉਪਾਏ ਤਿਸੈ ਨ ਚੇਤਹਿ ਬਿਨ ਚੇਤੇ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ-1423)
ਕੂਰ ਕ੍ਰਿਆ ਉਰਝਿਓ ਸਭ ਹੀ ਜਗ

GURPRASAD (GURU-GRACE)

In this world, varying thoughts, beliefs and forms of God have been prevalent, and **to satisfy** everyone's 'mind-speculation', different types of rituals, worships and sacrifices are performed, in which animal sacrifice is the most common. Many times to satisfy the deities, even human beings are sacrificed. Besides, it is painful to observe that dreadful fights/quarrels occur in the name of religion, in which many heart-aching, unbearable and indescribable cruelties also happen.

All these unique rituals, heart rending sacrifices, and hatred filled atrocities are done to **please their deity**, patron or God. The purpose of which mostly is —

To be spared from pain and anguish.
Fulfilment of selfish desires.
Enmity or taking revenge.
For own salvation or welfare

Such hollow rituals, sacrifices, or cruelty done to please or charm God for **favors and blessings** are prohibited and **heavily defiled** in *Gurbani*.

*The wretched apostate realizes not her Lord's will and ever does deeds in ego.
Practicing fasting, religious routines, piety, self-discipline and worship, hypocrisy and doubt depart not.
They are impure from within, are pierced through with the love of riches and are like the elephant, who, after bathing, throws dust on Himself.
They contemplate not Him, who created them. How can they obtain peace without His contemplation?* 1423

The whole world is entangled in false rituals and has not known the secret of Lord God Swyya Patshahee 10

ਇਲਾਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ (grace) ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹੋਰਵੇਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲੇਖ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ—

‘ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਦੇ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਹਨ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਵਿਚ ‘ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ’ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ‘ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਦਰਜ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ‘ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ‘ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ’ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ‘ਇਲਾਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼’ ਜਾਂ ‘ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਵਾਰੀ ‘ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਯਾਦ ਆਵੇ ਕਿ ਇਹ ਬਾਣੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ‘ਬਖਸ਼ਿਸ਼’ ਜਾਂ ‘ਦਾਤ’ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜੀਵਾਂ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਤਰੱਠ ਕੇ, ਸਾਡੇ ਕਲਿਆਣ ਹਿਤ ਰਚੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ‘ਆਤਮਿਕ ਰੋਸ਼ਨੀ’ ਵਿਚ, ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ, ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸੇਧ ਦੇ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰ ਸਕੀਏ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਾਣੀ ॥

ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਕੈ ਮਨਿ ਪਿਆਰੀ ਭਾਣੀ ॥

ਉਪਦੇਸੁ ਕਰੇ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ

ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀਆ ਜੀਉ ॥

(ਪੰਨਾ-96)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ‘ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ‘ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ‘ਬਖਸ਼ਿਸ਼’ ਦਾ ‘ਪ੍ਰਤੀਕ’ ਹੈ।

‘ਬਖਸ਼ਿਸ਼’ ਦੀ ਦਾਤ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਘਾਲਣਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਡਾ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੱਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸਗੋਂ ਨਿਰੋਲ ‘ਦਾਤੇ’ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ‘ਦੇਣ’ ਹੋਵੇ।

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ‘ਪ੍ਰੀਤਮ’, ‘ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਖ’, ‘ਪ੍ਰਿਅ’, ‘ਮਾਤਾ’, ‘ਪਿਤਾ’, ਬੰਧ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਬਿਆਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ ॥ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬੰਧ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਭ੍ਰਾਤਾ ॥

Divine Blessing or Grace has been otherwise described in Gurbani and through this Essay in the light of *Gurbani*, contemplation on Guru-Grace is presented --

The literal meaning of ‘**Gurprasad**’ is through the Guru’s Grace.

In the beginning of *Gurbani*, God’s invocatory-song description is, ‘There is but One God, True is His Name, Creative His Personality, and Immortal His Form. He is without fear, sans-enmity, unborn and Self-Illumined. After which By the ‘**Guru Grace**’ is recorded’, Which means that the *Gurbani* that is being written is the result of Guru ‘**Blessing**’ or ‘**Guru-Grace**’. That is why the Source originated Bani has been called God’s Divine Blessing or Guru Grace and countless times, There is but ‘**One God, True Guru’s Grace**’ has been entered to repeatedly remind us that this *Bani* is the ‘**Gift or Blessing**’ of *Akal Purkh* (Timeless Being), which through His kindness for us humans, He has brought about for our liberation; so that in the *Gurbani*’s Light, through intuitive wisdom and Divine Instruction, we can pursue the righteous path to successfully complete our life journey.

The Servant Nanak speaks but Nectarian Gurbani.

To the mind of Gur-Sikhs, it is dear and pleasing.

The great and perfect True Guru imparts instruction. The great

True Guru is beneficent to all.

96

Besides this, ‘**Gur-Grace**’ has been used countless times in *Gurbani* which is symbolic of the Guru’s Blessing or Guru’s Grace.

The ‘**Gift of Grace**’ is that for which we have made no effort, on which we have no right, but which ‘**Giving**’ is entirely the ‘**Grace and Love of the Giver**’.

In *Gurbani*, God has been seen and described as ‘Beloved’, ‘Love-Personality’, ‘Husband’, ‘Mother’, ‘Father’, Relative, etc., and many other colors of Love emotions.

*Thou art my father, Thou art my mother, Thou art my kinsman and
Thou art my brother.*

103

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਬੰਧਪ ਤੂੰਹੈ ਤੂ ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੁ ॥

ਨਾਨਕ ਪਭ ਸਰਣਾਗਤੀ ਜਾ ਕੋ ਨਿਰਮਲ ਜਾਸੁ ॥ (ਪੰਨਾ-818)

ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ‘ਪ੍ਰੀਤ’ ‘ਪ੍ਰੇਮ’, ‘ਪਿਆਰ’ ਦੀ ਝਲਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸੇ ਇਲਾਹੀ ‘ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ’, ‘ਪ੍ਰਿਮ-ਰਸ’ ਦੇ ਮੁਜੱਸਮ (embodiment of love) ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ‘ਪ੍ਰੇਮ ਸਰੂਪ’ ਹੈ (God is LOVE) ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ‘ਪ੍ਰਿਅ’, ‘ਪ੍ਰੀਤਮ’, ‘ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਖ’ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਾਡੀ ਦੀਸਣਹਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਇਲਾਹੀ ‘ਪ੍ਰਿਮ-ਰਸ’ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ (reflection) ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਮਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਲਾਹੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ‘ਮਾਂ-ਪਿਆਰ’ ਦਾ ਉਦਾਹਰਨ ਠੀਕ ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ।

ਮਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਲਈ ਅਤਿਅੰਤ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅੰਗੁਣ ਨਾ ਚਿਤਾਰਦੀ ਹੋਈ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ‘ਪਿਆਰ ਦੇ ਰੰਗਣ’ ਵਿਚ ਸਦਾ ਰੰਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਲਈ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਆਪਣਾ ‘ਆਪਾ’ ਵਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਭਚਿੰਤਕ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਉਹ ਉਸਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਭਲਾ ਸੋਚਦੀ, ਲੋਚਦੀ ਤੇ ਕਮਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਬੱਚਾ ਭੁੱਲ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਝਾੜਝੰਡ ਵੀ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਮਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਲਈ ‘ਮਾਂ-ਪਿਆਰ’ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਸੁਭ ਇਛਾਵਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ ਤੇ ਓਤ-ਪੋਤ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਮਕਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੱਚਾ ਉਸ ਦੀ ‘ਅੰਸ਼’ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਸਦ ਬਖਸ਼ਿੰਦੁ’ ‘ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨਾ’ ਤੇ ‘ਅਉਗੁਣ ਕੋ ਨ ਚਿਤਾਰਦਾ’ ਵਾਲੇ ਇਲਾਹੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ‘ਮਾਂ’ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਲਈ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀ ਤੇ ਕਮਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੱਬੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਇਲਾਹੀ ਗੁਣ — ‘ਪਿਆਰ’, ‘ਬਖਸ਼ਿਸ਼’, ‘ਅਉਗੁਣ ਨਾ ਚਿਤਾਰਨਾ’ ਤੇ ‘ਆਪਾ ਵਾਰਨਾ’ ਆਦਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਮਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਤਿ ਡੂੰਘੇ ਤੇ ਬਹੁਲਤਾ ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਣ-ਗਹਿਲੀਆਂ, ਉਣਤਾਈਆਂ, ਗਲਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਰਤਾਂ ਦੇ, ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਾਲ ਸਕੇ, ਤੇ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਬਿਖੜੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਣ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਬੱਚਾ ਮਾਂ ਵੱਲ ਤੱਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਕੋਈ

Thou art my mother, father and kinsman and Thou abidest amongst all. Nanak has sought the protection of the, immaculate is whose praise.
818

In all these feelings, the reflection of Attraction, Love, Romance are present. This same Divine feeling, Love-elixir, **embodiment** of ‘**love-elixir**’ has been called God. In reality ‘**God is Love**’, hence He is called ‘Husband’, ‘Beloved’, ‘Love Personality’.

In our visible world, the reflection of this Dive Love-elixir is specifically evident in the mother’s heart. Hence, to describe Divine Love, the example of ‘**mother-love**’ is perfectly suited.

The mother’s heart is full of unlimited love for her child. The mother is never mindful of the child’s faults and ever imbued in the love of her child, gives up her ‘own-self’ and does many types of sacrifices for the child. Due to her ever being the well-wisher, she always thinks, desires and cultivated good for him. Even if the child makes a mistake, she even spansks to straighten him. But even then, deep down in the mother’s heart the motherly ‘love-feeling’ and good wishes naturally keep engulfing and gushing up, because **the child is her ‘offspring’**. In this manner the Godly qualities of ‘ever-blessing’, ‘ever-merciful’, ‘ignoring faults’, the mother **shows and cultivates** for her child; from which we recognize these Godly virtues and develop faith.

God has imbibed these Divine virtues of ‘love’, ‘blessing’, ‘ignoring demerits’, and self-sacrifice **deeply and in abundance** in the mother’s heart, so that the mother despite the children’s carelessness, shortcomings, mistakes, and mischiefs ‘**can bring them up happily and with love**’, so that they can become capable of living and facing life in difficult times.

Additionally, when the child even slightly looks at his mother

ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਸੇਵਾ ਜਾਂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਂ ਦਾ ਸਹਿਜ (normal) ਪਿਆਰ ਉੱਛਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਦਾ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ 'ਮਾਂ-ਪਿਆਰ' ਨਾਲ ਡੁੱਲ੍ਹ-ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੁੰਮ-ਚੱਟ ਕੇ, ਲਾਡ-ਲਡਾ ਕੇ ਅਤਿ ਨਿੱਘੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਰਸਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬੇਅੰਤ ਸੁਭ ਇਛਾਵਾਂ ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਫੁੱਟ-ਫੁੱਟ ਕੇ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਂ ਦੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਨੋਖੇ ਤੇ ਸੂਖਮ ਪਿਆਰ ਨੂੰ 'ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ' ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਦੁਨਿਆਵੀ 'ਮਾਂ-ਪਿਆਰ'—ਜੋ ਕਿ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਪਰਿਦਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਜਾਏ ਬੱਚੇ ਲਈ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ' ਦੇ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਰੰਗਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ 'ਮਾਂ-ਪਿਆਰ' ਅਧੂਰਾ ਤੇ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਇਲਾਹੀ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਹਾ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਮੋਹ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਫਸਣ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਇਹ 'ਮਾਂ-ਪਿਆਰ' ਸੂਖਮ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਇਲਾਹੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਤੇ ਸੋਹਣਾ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ।

ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਉਦਾਹਰਨ ਕੇਵਲ ਸਾਡੀ ਮੋਟੀ-ਠੁੱਲ੍ਹੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸਮਝ ਗੋਚਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ 'ਮੋਹ' ਰੂਪ ਪਿਆਰ ਹੈ ਜੋ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਮਾਇਕੀ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਧੂਰਾ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਹੈ।

ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ 'ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪੀ ਮਾਂ' ਇਲਾਹੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਨਿਰਮਲ, ਪੂਰਨ, ਅਥਾਹ, ਅਗੋਚਰ ਤੇ ਅਚਰਜ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਾਬਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ।

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਜਾਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹਾ ਕਿ 'ਮਾਤਾ', 'ਪਿਤਾ', 'ਪਿੰ', 'ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਖ' ਆਦਿ। ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ 'ਮਾਤਾ ਭਾਵਨਾ' ਦੀ ਬਾਬਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਮਾਇਕੀ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ 'ਮਾਂ' ਆਪਣੀ ਕੁਖੋਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਉਸਦਾ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡੂੰਘਾ ਤੇ ਤੀਬਰ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਨਿਆਵੀ 'ਮਾਂ ਪਿਆਰ' ਵੀ ਇਲਾਹੀ 'ਮਾਂ-ਪਿਆਰ' ਦਾ ਹੀ ਧੁੰਧਲਾ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ (cloudy reflection) ਹੈ।

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ, ਆਪਣੀ ਇਲਾਹੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਕਵਾਉ' ਦੁਆਰਾ

with love and **otherwise shows any form of love**, the mother's normal love springs upwards and her pure heart overflows with motherly love and she fills up the child with extreme warm love through kisses, licking, and fondling. Unlimited good wishes and blessings gush out of the mother's heart. Such an invisible and unique love of the mother is called '*Nadar Nihal*' (Blessing with exalted Divine Grace).

This worldly 'mother love' which besides humans has also been seen in animals and birds **is only for their own child** and it bears the hue of *Maya's* three attributed. Hence, this mother love is incomplete and limited, and cannot be called pure Divine Love. That is why such love in *Gurbani* is called 'attachment' and we have been warned not to be enticed in its bonds. Even then, in the Creation, this mother-love is a **suitable and beautiful example and expression of the pure Divine Love.**

The above given example of mother-love has only been provided for our limited intellect's understanding. But, this is '**attachment**', which due to falling under the three attributes of *Maya* is limited and incomplete.

Now, let us contemplate in the light of *Gurbani* on the '**Divine-Form Mother's**' pure, complete, infinite, imperceptible and wonderful **Love.**

In *Gurbani*, God has been addressed to in various Love expressions or feelings, such as 'Mother', 'Father', 'Husband', 'Beloved Personality', etc. Here, we are only contemplating on God's 'Mother Characteristic'.

The mother gives birth to the child from her own womb in the three attributes of *Maya*; and that is why she has such a deep and intense love for her child. This mother-love is also a cloudy reflection of the Divine Mother Love.

God in his pleasure according to "*Dekhan Ko Parpunch Kia*"

‘ਇਲਾਹੀ ਖੇਲ’ ਖੇਲਣ ਲਈ, ‘ਦੇਖਣ ਕੋ ਪਰਪੰਚ ਕਿਆ’ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਬੇਅੰਤ ਮਾਇਕੀ ਕਾਇਨਾਤ ਰਚ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ‘ਜੋਤ’ ਰਖ ਕੇ ਕੁਦਰਤ ਦੁਆਰਾ ਉਪਜਾਉਣ, ਸਾਂਭਣ ਅਤੇ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ‘ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣਾਂ’ ਦੀ ‘ਮਾਇਆ’ ਰਚ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਕਿ ਉਸਦੇ ਇਲਾਹੀ ਕਾਨੂੰਨ—‘ਰਜ਼ਾ’ ਜਾਂ ‘ਹੁਕਮ’ ਵਿਚ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਮਾਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ‘ਜੋਤ’ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਤੇ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇਲਾਹੀ ‘ਹੁਕਮ’ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮਾਦੀ ਨਿਰਜੀਵ ਦੁਨੀਆ ਅਵੱਸ਼ ਬੇਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਟਕਰਾ-ਟਕਰਾ ਕੇ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਹਰ ਸ਼ੈ ਕਿਸੇ ਅਟੱਲ, ਅਭੁੱਲ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ‘ਹੁਕਮ’ ਦੀ ਤਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਤੀ ਹੋਈ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਅਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਹੀ ‘ਹੁਕਮ’ ਵਿਚ ਇਹ ਕਾਇਨਾਤ ਚਲਦੀ ਆਈ ਹੈ, ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਧੁੱਪ ਉਪਜਦੀ ਹੈ ਤੇ ਧੁਪ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਹਨ ਅਥਵਾ ਗਰਮੀ, ਰੋਸ਼ਨੀ, ਸ਼ਕਤੀ, ਜੀਵਨ-ਸੱਤਾ ਆਦਿ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗਰਮੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਣ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਆਪਣੀ ਸੱਤਿਆ ਜਾਂ ਜੀਵਨ ਰੋ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਮੁਖ ਕਾਰਣ ਸੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ‘ਤਾਣ’, ‘ਸੱਤਿਆ’ ਜਾਂ ਜੀਵਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ‘ਮਾਂ-ਪਿਆਰ’ ਜਾਂ ‘ਮੋਹ’ ਵਿਚੋਂ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਉਦਮ, ਕੁਰਬਾਨੀ, ਆਪਾ ਵਾਰਨਾ, ਮਿਹਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ, ਸੁਖ-ਆਰਾਮ, ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਲਈ ਸੁਭ ਇਛਾਵਾਂ ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਮਾਂ ਦੇ ਮਨ-ਚਿਤ-ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਧੱਸ, ਵੱਸ ਰਸ ਕੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਏ ਉਪਜਦੇ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਤੇ ਖਿਆਲ ਉਪਜਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਇਹ ‘ਮਾਂ-ਪਿਆਰ’ ਜਾਂ ‘ਮੋਹ’ ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਬੱਚੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਬੱਚਾ ਮਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ, ਰੀਝਾਂ ਤੇ ਪਿਆਰ-ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਣ ਜਾਂ ਸੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਸਿਆਣਾ, ਆਪ ਹੁਦਰਾ ਤੇ ‘ਮਾਂ’ ਦੀ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ‘ਬੇ-ਸੁਰ’ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ‘ਮਾਂ-ਪਿਆਰ’ ਦੇ ਨਿਘ ਅਤੇ ਸੁਭ-ਇਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਭੋਗਦਾ ਅਤੇ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਖੁਦ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ— ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਬੱਚਾ ਆਪ ਹੁਦਰਾ ਹੋ ਕੇ ‘ਮਾਂ-ਪਿਆਰ’ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਆਪ ਭੁਗਤਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਮਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ

Through His Divine Power ‘**Wordless-Word**’, created this entire unlimited Creation, the ‘Divine Play’ for His enjoyment. Putting His ‘Light’ in it, Created the three attributes *Maya* for it to naturally sprout, take care and run, which is spontaneously functioning under ‘His Divine Will’. If, in this material world His Light was not present and to take care and running, there was no Divine Will, then certainly the materialistic lifeless world would have been destroyed by collisions with one another. But, everything in nature being strung in the cord of everlasting, infallible and complete Divine Will, is spontaneously functioning, performing their designated roles and in this manner, this Creation has been bound in the Divine Will for ages and will continue to do so.

Like the sunshine originates from the Sun and its rays carry all the Sun’s qualities, such as heat, light, energy, life-essence, etc., but heat is the distinctive quality from which all other virtues derive **essence or life current**. In other words in the Sun, heat is the **primary quality power** from which all other qualities derive ‘energy’, or ‘life’. Similarly, from the worldly ‘mother’s love’ or ‘attachment’, for fulfilment of all the child’s needs; effort, sacrifice, selfless service, grace, blessing, patience, and for the child’s up-bringing, comfort, betterment, flowering; good wishes and blessing’s in the mother’s mind, heart, and subconsciousness; penetrate, reside, dissolve, spontaneously sprout and manifest. From this, it is evident that all the virtues and thoughts for the well being of the child emanate from the mother’s love emotion, which result in the child’s upbringing and flowering. This mother-love or attachment works on the child so long as the child **remains in tune** with the mother’s thoughts, fondness and love feelings. When the child grows up and starts functioning with his **own mind and ‘out of tune’** with the mother’s feelings, he is deprived of the ‘mother-love’s warmth and good wishes, suffers the result of his actions for which **he is himself responsible**. This means that, if the child becomes selfish and separate from the mother’s love, he bears the results of his own actions. Even then, in the

‘ਮਾਂ-ਪਿਆਰ’ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਖਿਆਲ ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਦ ਵੀ ਉਹ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਤੇ ਆਪ ਹੁਦਰੇ-ਪਣ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਮਾਂ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ‘ਮਾਂ’ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਗਲ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣਾ ਨਿੱਘਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰੇ ਕਰਿ ਧਾਇਆ ॥

ਤਾ ਭੀ ਚੀਤਿ ਨ ਰਾਖਸਿ ਮਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-478)

ਇਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅਸੀਂ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅੰਸ਼ ਹਾਂ, ਦੂਜੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜਾਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜਾਂ ਪੰਜਾਂ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈ ਕੇ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਸਦ-ਬਖਸ਼ਿੰਦੁ ਇਲਾਹੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ‘ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਤੋਂ ਸਖਣੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਸਤਸੰਗ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਗ ਪਵੇ ਤੇ ਉਹ ਠੱਗਣੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜਾਂ ‘ਇਲਾਹੀ-ਮਾਤਾ’ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਨੂੰ ਪਾਲਦੀ ਹੋਈ, ‘ਇਲਾਹੀ-ਮਾਤਾ’ ਉਸ ਦੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਰੰਗ, ਰਸ, ਰੂਪ ਆਦਿ ਮਾਣ ਸਕਣ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਸਰਣਿ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਕੰਠਿ ਲਾਵੈ ॥

ਇਹੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਦਾ ॥ (ਪੰਨਾ-544)

ਜੇ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤਿਨ ਕੀ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥ (ਪੰਨਾ-1333)

ਕਾਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ‘ਕਵਾਉ’ ਨਾਲ ਜਲ, ਥਲ, ਹਵਾ, ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ ਬਨਸਪਤੀ, ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਕੀਟ-ਪਤੰਗਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਰਚੀ, ਫਿਰ ਰਚੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ, ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ, ਸੁਆਦਾਂ, ਸੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਆਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰੱਜ-ਰੱਜ ਕੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿਆ। ਕੀ ਇਹ ਸਭ ਕਰਤੇ ਦਾ ‘ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਨਹੀਂ ? ਜਿਵੇਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬੇਹੱਦ ਖੁਸ਼ਬੂਰਤ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੁੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂਰਤੀ ਦਾ, ਉਸ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਉਤੇ ਝੂਮ-ਝੂਮ ਕੇ ਬਾਉਰੇ ਹੁੰਦੇ ਭੋਰੇ ਦਾ ਦਿਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ ਵਾਂਗ ਉਸ ਵਿਚਲੇ ਰਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਣਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ‘ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਮੈਲ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਦਾਤਾਂ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਣਦੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ‘ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

mother’s heart the feelings of good wishes and blessings remain intact and whenever the child, realizing the result of his own doing comes back to the mother; **the ‘mother’ again heartily embraces him** and showers her warm love and blessings.

If the son, in great rage, runs away even then, the mother bears it not in her mind. 478

This is similar to our being the Lord’s offspring, but in the ‘me-mine’ duality or *Maya* influence, or entangled in the five vices, we become careless or turn away from His Love; then we are **devoid of the Ever-Blessing Divine Mother’s ‘Grace’**. However even then, if his intuition is somehow awakened in the holy company of enlightened souls and he comes out of the duping *Maya*’s net, and **submits to** either God or the ‘Divine Mother’ –then, according to Her ingrained Nature, the ‘Divine Mother’ **showers him with Mercy** or again blesses him for enjoying the gifts of Love, Elixir, Beauty, etc.

Who so ever seeks the Lord’s protection, him He hugs to His bosom. This is quality of the Lord. 544

Whosoever seeks Thy refuge, O Sire Lord, him, Thou sustain him. 1333

The Creator through His ‘Word’ created several types of existence in water, earth, air, sky, and the underworld as vegetation, animals, birds and moths-insects. Then, He not only created but embellished them to the brim with various colors, fragrances, forms and apes. **Is this everything not the Creator’s Grace?** If, like the honey bee we do not relish the extract of any flower from the many types of unlimited beauty, colors, fragrances and the sight of the bumble bee madly fluttering around; it does not mean absence of the Guru’s Grace, but **due to our own intellect and filth**, we do not enjoy the aforementioned gifts and blessings, and ourselves **stay devoid of this ‘Grace’**.

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਫਲਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਰਸ-ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਅਪਣਾ 'ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਵਾਰੀ ਕਦੇ ਕੋਈ ਫਲ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ-ਸੂਰਤ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ ਹਾਂ, ਸਗੋਂ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਜੀਭ-ਰਸ ਅਥਵਾ ਖਾਣ ਦਾ ਸੁਆਦ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਣਦੇ। ਕੀ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਲ ਉਸ ਵਲੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ 'ਬਖਸ਼ਿਸ਼' ਅਥਵਾ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਖਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ?

ਮਾਂ-ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਪਿਆਰ-ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਤਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਗ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਛੁਪੀ (latent) ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਦੇ 'ਰੁੱਸਣ' ਜਾਂ 'ਬੇਮੁਖ' ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ ਮਿਟਦੀ ਨਹੀਂ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ 'ਮਾਂ-ਪਿਆਰ' ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ 'ਹੋਂਦ' ਸਦੀਵੀ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ 'ਮਾਂ' ਦਾ ਹਿਰਦਾ 'ਸਦ ਬਖਸ਼ਿਦੁ' ਤੇ 'ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨਾ' ਹੈ ਤੇ ਉਸਦੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਤੀ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮਿੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸ 'ਮਾਂ-ਪਿਆਰ' ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ 'ਬਖਸ਼ਿਸ਼', 'ਮਿਹਰ', 'ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ 'ਮਾਂ-ਪਿਆਰ' ਜਾਂ 'ਮੋਹ' ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਅਸਲੀ, ਮੁਢਲੀ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਮਾਤਾ ਹੈ। ਇਹ 'ਇਲਾਹੀ ਮਾਤਾ' ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ ਉਪਜਾਏ ਅੰਸ਼ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਇਲਾਹੀ, ਅਮੁੱਕ, ਅਟੱਲ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਲਾਡ-ਲਡਾਉਂਦੀ, ਖੇਲ-ਖਿਲਾਉਂਦੀ, 'ਸਦ-ਬਖਸ਼ਿਦੁ', 'ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨਾ', 'ਅਉਗੁਣ ਕੋ ਨਾ ਚਿਤਾਰੇ', 'ਅਣਮੰਗਿਆਂ ਦਾਨ' ਬਖਸ਼ਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 'ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਜਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਾਡੀ ਕਿਸੇ ਘਾਲਣਾ ਜਾਂ ਕਰਤਵ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ 'ਪ੍ਰੇਮ ਸਰੂਪ' ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚੋਂ ਖੁਸ਼ਬੋ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾ, ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਪਜ, ਉਮਡ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਕਾਨੂੰਨ ਬੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਸਦੀਵੀ, ਅਟੱਲ, ਅਮੁੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ, 'ਮਹਿਕ' ਹੈ, ਦਾਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਨਾ ਵਧਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਘਟਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਈ ਧੁੱਪ! ਇਸ ਲਾਭਦਾਇਕ ਤੇ ਸੁੱਖਦਾਇਕ ਧੁੱਪ ਲਈ ਨਾ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਨਾ ਉਦਮ, ਨਾ ਘਾਲਣਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਏ, ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਸਦੀਵੀ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਿਰੋਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਂ 'ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਹੈ।

Similarly, He is '**Blessing**' so many types of fruits with **Love-Relish**, but how many times we enjoy the beauty or colors of a fruit's looks/ appearance before eating; actually many time we don't even enjoy the taste while eating. Don't we therefore separate ourselves from the Lord's continued Blessing and Grace?

With regard to the mother-child, the **current of mental and bodily love-emotions is ever flowing**, which may be latent before the child's birth, but later, even with the child's 'resentment or indifference' is never obliterated. In other words the '**being**' of 'mother-love' emotions is forever but falls within the three attributes of *Maya*. Even then the mother's heart is '**ever-blissful**' and '**ever-merciful**', or her this feeling for the child can never end for any reason; that is why the fragrance of this mother-love emotion can be called 'blessing', 'mercy' '**grace**'. This mother-love attraction is the gift of God in all the mothers' hearts. -Hence, consciously, God Himself is the real, original and **Divine Mother**. This Divine Mother is 'fondling', 'playing-plays', 'ever-blessing', 'ever-graceful', 'unmindful of faults', and 'showering gifts without asking' on all beings i.e., Her offspring with Her Divine, never-ending, eternal, Love forever. In *Gurbani*, this has been called the '**True Guru's Grace**'; because this '**Grace**' is **not dependent** upon our any effort or ritual. This is welling-up, sprouting and illuminating; spontaneously, itself and forever like fragrance from the 'Love-Form' Being of God and is not bound by any '**Guru Grace**' law and neither there is any condition for it. This is God's spontaneous, forever, eternal, unending illumination, '**fragrance**', **gift**, which never increases or decreases for any reason like the Sun's sunlight illumination. For this comforting and benefiting sunlight, we have never asked for, made any endeavor or effort; but we are getting it spontaneously, by itself and forever. That is why it is purely God's Blessing and Grace.

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅਣਮੰਗਿਆਂ ਹੀ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ‘ਪਿਆਰ ਦਾਤਾਂ’ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾਤੇ ਵਲੋਂ ਸਦੀਵੀ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ—ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਅੱਗ, ਅਨਾਜ, ਫਲ ਆਦਿ। ਅਸਚਰਜਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਅਣਮੰਗੀਆਂ ਇਲਾਹੀ ਦਾਤਾਂ ਵੀ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਨੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬਹੁਲਤਾ ਵਿਚ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤੇਰੀਆਂ ਸਦਾ ਸਦਾ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ॥

ਮੈਂ ਰਾਤਿ ਦਿਹੈ ਵਡਿਆਈਆਂ ॥

ਅਣਮੰਗਿਆ ਦਾਨੁ ਦੇਵਣਾ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਮਾਲਿ ਜੀਉ ॥ (ਪੰਨਾ-73)

ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ‘ਜੋਤ’ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ‘ਅੰਸ਼’ ਹਾਂ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ‘ਇਕ ਕਵਾਉ’ ਦੁਆਰਾ ਬੇਅੰਤ ਅਤੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਰੰਗਾਂ-ਰੇਖਾਂ ਵਾਲੀ ਆਪਣੀ ‘ਉਮਤ’ ਰਚ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਪਣੀ ‘ਅੰਸ਼’ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ‘ਲੋੜਾਂ’ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਬੇਅੰਤ ਅਤੇ ਅਮੁੱਕ ਦਾਤਾਂ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੇਫਿਕਰ ਅਤੇ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋ ਕੇ ਤੈ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਾਇਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ‘ਖੇਲ’, ‘ਪਰਪੰਚ’ ਵਿਚ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਪਾਰਟ (part) ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ‘ਲੋਕ ਸੁਖੀ’ ਤੇ ‘ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ’ ਹੋ ਸਕੀਏ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਇਲਾਹੀ ‘ਕਵਾਉ’ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੀ ‘ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ‘ਪ੍ਰੇਮ-ਪੁਰਖ’, ‘ਅਤਿ-ਪ੍ਰੀਤਮ’, ‘ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ’ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ‘ਕਵਾਉ’ ਜਾਂ ਰਚਨਾ ਵੀ ਇਲਾਹੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (projection) ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ‘ਹੁਕਮ’ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਇਲਾਹੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ (process) ਹੀ ਉਸ ਦੀ ‘ਬਖਸ਼ਿਸ਼’, ‘ਮਿਹਰ’, ‘ਕਿਰਪਾ’ ਅਤੇ ‘ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਹੈ।

ਕੁਦਰਤ ਦੀ ‘ਚਾਲ’ ਦੀ ਇਕ ਖਾਸ ਰਵਾਨਗੀ ਹੈ ਪਰ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਇਸ ਦੀ ‘ਚਾਲ’ ਵਿਚ ‘ਜਵਾਰ ਭਾਟਾ’ ਉਬਾਲ ਜਾਂ ਉਛਾਲ ਭੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੂਫਾਨ, ਹੜ੍ਹ ਆਦਿ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਨੀ ਵਲਵਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਛਾਲ ਤੇ ਉਬਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ—ਮਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਲਈ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਇਕ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋਂ ਰਵਿ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਵੈਰਾਗ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਗ ਤੁਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਭੋਲੇ-ਭਾਇ

Similarly, we are receiving many ‘love-gifts’ without asking from the Giving Lord, like water, air, fire, food, fruits, etc. It is of great wonder that the Timeless Being created all these unlimited gifts for us in abundance along with Creating the Creation and their **availability forever** has also been arranged.

Thine excellences, I forever, admire by night and day.

Thou givest Thine gifts unasked Says, Nanak O Man! do thou reflect over the True Lord.

73

Due to the Lord’s Divine ‘**Light**’ presence in all beings, we are the ‘**offspring**’ of God and the Lord through ‘**His One Word**’ Created His Own Creation in unlimited varying colors-forms, and simultaneously for fulfilling their needs, blessed it with unlimited and unending gifts so that we can freely and without worry play our parts in the three attributes *Mayaci* play/ phenomena and can be comfortable in this world and the next.

In reality, whatever has come into existence through Divine Word, all that is the **manifestation of ‘Guru Grace’**. That God Himself is Love-Personality, Most-Beloved, Mother-Father. Hence, **His ‘Word’ or Creation is the manifestation or projection of Divine Love**. Which has been called ‘**Divine Will**’ in *Gurbani*. The **process of this ‘Divine Will’ manifestation or Illumination is His ‘Blessing’, ‘Mercy’, ‘Compassion’ and ‘Guru-Grace’**.

The Nature’s ‘**pace**’ is on a particular course, but sometimes in a huge ‘**tidal wave outburst**’, or implosion occurs, like a storm, flood, etc. Similarly, in the human impulse also outbursts and overflows occur. Like, in the mother’s heart a love emotion is spontaneously flowing, but sometimes due to the child’s separation, pangs of love emotions start flowing in the form of tears from her eyes. Similarly, when the child by a ‘**love**

ਕਿਸੇ ਪਿਆਰ-ਮਈ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਮਾਂ ਨੂੰ ਰਿਝਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭੀ ਬੱਚੇ ਲਈ ਅਸਾਧਾਰਨ ਪਿਆਰ ਉਮੱਡ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤੀਬਰ ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਦੇ ਉਛਾਲ ਵਿਚ ਮਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਆਪਾ, ਜੁੱਸਾ ਪਿਘਲ ਕੇ, ਉਬਲ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅਸਾਧਾਰਨ ਹਰਕਤਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਨੋਖੇ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਲਾਡ ਕਰਦੀ, ਖਿਡਾਉਂਦੀ ਹੋਈ, ਸੋਹਣੇ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਡੂੰਘੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬੱਚੇ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਭ ਇਛਾਵਾਂ ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਫੁੱਟ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਤੇ ਸਾਰਾ ਜੁੱਸਾ, ਪਿਆਰ-ਨਿੱਘ ਨਾਲ ਪਿਘਲ ਕੇ, 'ਦੁੱਧ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ, ਉਸਦੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ ਵਿਚ ਭਰਕੇ ਉਛਲ ਕੇ ਵਗ ਟੁਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੀ ਖੇਲ ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਤੀਬਰ ਵੇਗ ਦੇ ਉਛਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਯਾ ਜਾਦੂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੈਰ-ਮਾਮੂਲੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਤਰੰਗ ਯਾ ਉਛਾਲ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਾਧਾਰਨ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰੱਬ ਦੇ ਭਗਤ ਯਾ 'ਪਿਆਰੇ', ਜਦ ਕਦੇ ਭੋਲੇ-ਭਾਇ 'ਰੱਬੀ ਪਿਆਰ' ਵਿਚ ਮਤਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ, ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨੀ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਵਿਚ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਕੋਈ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਭੇਟਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ 'ਪਿਆਰ ਭਗਤ' ਦੇ ਅਨੋਖੇ, ਭੋਲੇ-ਭਾਇ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਜਵਾਬ (response) ਵਿਚ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭੀ ਆਪਣੇ 'ਪਿਆਰੇ ਭਗਤ' ਤੇ ਰੀਝ ਕੇ ਉਛਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਦਰੋਂ-ਘਰੋਂ ਇਲਾਹੀ ਦਾਤਾਂ— 'ਨਾਮ', 'ਪ੍ਰਿਮ ਪਿਆਲਾ', ਅਤੇ 'ਸੇਵਾ' ਆਦਿ ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਮੂੰਹ-ਮੰਗੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਦੇ ਗੱਢੇ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਥਵਾ 'ਨਦਰਿ ਕਰਮ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਵਨੀ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਕਉਡੀ ਅਗੁ ਭਾਗ ਰਾਖੈ

ਤਾਹਿ ਗੁਰ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਦਾਨ ਦੇਤ ਹੈ। (ਕ. ਭਾ. ਗੁ. 111)

ਇਥੇ ਇਕ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੁਕਤਾ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਬੱਚੇ ਲਈ ਪਿਆਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਦੁਨਿਆਵੀ 'ਮਾਂ' ਦੇ ਤਨ-ਮਨ ਵਿਚ ਰਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ, ਸੋਚਣੀ ਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਇਹ 'ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ', ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਉਪਜਦੀ ਤੇ ਹੁਮਕਦੀ ਹੋਈ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਹੀ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਪਿਆਰ-ਰੋਂ' ਜਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਂ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਸਦੀਵੀ, ਅਟੁੱਟ, ਅਮੁੱਕ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰੀ ਹੈ ਜੋ 'ਇਲਾਹੀ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ' ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚੋਂ ਉਮੱਡ ਕੇ, ਉਛਲ ਕੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਕੇ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਹਰ ਸ਼ੈ ਦੇ ਜ਼ਰੋ-ਜ਼ਰੋ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਕੇ ਸਗਲ ਜੀਆਂ ਨੂੰ 'ਜੀਅ-ਦਾਨ' ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

expression innocently allures the mother', her heart naturally wells up with love and in the deep feelings of this mother- love, her entire-self melts, boils and becomes evident in her natural behavior, and she fondles the child in unique ways, plays with and calls him with love filled emotions, and many good wishes and blessings spontaneously sprout up from the depths of her heart. The mother's entire body and blood melt with love and changing into the form of milk fills up her bosom, and overflows; this **gushing out is the entire play of the manifestation or magic of the mother-love's deep impulse.** In this manner, these unusual waves or impulses occur many times outside the common laws of Nature.

Exactly the same way, whenever God's **devotees or the 'God-loving'** innocently, intoxicated in 'God Love' with deep felt emotions, spontaneously express a sacred trust; then like the mother, **in response to** His 'loving devotees' unique innocent-love and love-emotion, God also **fondly overflows** and bestows the Godly Gifts of **Naam, Cup of Love, and Service**, etc., windfall of many other asked for Gifts, which in *Gurbani* is called '**Guru-Grace**' or '**Blessings-Glance**', and many examples of which are found in the Sikh religious history.

He who makes on offering of even a sea shell before the True Guru with loving worship and faith, the Guru blesses him with the countless treasures of invaluable wealth, that is Naam.

VBG111

Here, it is important to understand another crucial point; the love feeling for the child is permeated in the worldly 'mother's mind and body, and in all types of her thoughts, thinking and tasks, her '**love-emotion**' sprouts itself and leisurely, spontaneously comes into play. In this way the '**love-vibration**' or blessing or '**Guru Grace**' is forever, **uninterrupted, in-exhaustible and continuous** which wells up from the 'Divine Mother-Father' Being's, overflowing and illuminating, is pervading and imbibing in every particle of the Creation and gives the life-gift to all the beings.

ਇਸ ਲਗਾਤਾਰ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਰੋ' ਦੇ ਵੇਗ (flow) ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਹੈ।

ਇਸ ਦੀ 'ਰਵਾਨਗੀ' ਨੂੰ ਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਇਲਾਹੀ 'ਜੀਵਨ-ਰੋ' ਦੀ ਚਾਲ 'ਜੀਵ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਵਗਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਤੱਕ ਜੀਵ ਆਪ ਇਸ ਰਵਾਨਗੀ ਵਿਚ ਸਿਆਣਪ ਅਥਵਾ ਹਉਮੈ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪਾਵੇ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਨਿਘ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਦ ਤਕ ਸੂਰਜ ਦੀ 'ਹੋਂਦ' ਤੋਂ 'ਓਹਲੇ' ਨਾ ਹੋਈਏ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸੁਖਦਾਈ ਧੁੱਪ ਤੋਂ 'ਵਾਂਝੇ' ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਹੈ-ਨਾ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੀ। ਜਦ 'ਜੀਵ' ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ 'ਭੁੱਲ' ਕੇ ਬੇਮੁੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਲਾਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਂ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੀਵ ਇਲਾਹੀ 'ਬਖਸ਼ਿਸ਼' ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੁਦਰੇ ਜਾਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਦੀ ਠੰਡਕ ਤੋਂ ਸਖਣੇ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਧੀਨ 'ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ' ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਦਾ ਹੈ।

ਇਥੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਬੇੜ ਸਾਡੀ 'ਭੁੱਲ' ਵਿਚ ਜਾਂ ਸਾਡੀ 'ਯਾਦ' ਵਿਚ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ 'ਇਲਾਹੀ ਮਾਤਾ' ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸੱਖਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਫਿਰ ਅਸੀਂ 'ਭੁੱਲ' ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ, 'ਇਲਾਹੀ ਮਾਤਾ' ਦੀ 'ਯਾਦ ਜਾਂ ਸਿਮਰਨ' ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਡੋਰ, ਇਲਾਹੀ ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਮੁੜ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਇਲਾਹੀ ਪਿਆਰ ਮਾਣ ਸਕਾਂਗੇ।

ਦੁਖੁ ਤਦੇ ਜਾ ਵਿਸਰਿ ਜਾਵੈ ॥

ਭੁਖ ਵਿਆਪੈ ਬਹੁਬਿਧਿ ਯਾਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ-98)

ਤੁਧੁ ਚਿਤ ਆਏ ਮਹਾ ਅਨੰਦਾ ਜਿਸੁ ਵਿਸਰਹਿ ਸੋ ਮਰਿ ਜਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ-749)

ਦੁਖੁ ਤਦੇ ਜਦਿ ਵੀਸਰੈ ਸੁਖੁ ਪ੍ਰਭ ਚਿਤਿ ਆਏ ॥ (ਪੰਨਾ-813)

ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤੇ

ਹਨ—

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਹਿ ॥

ਤਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਕਉ ਰਖੁ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥.....

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਸਹਿ ਸੁਖ ਮੰਦਰਿ ॥

The name of the flow of this continuous Divine-vibration is Guru-Grace. Its 'movement' is called 'Hukam', Divine Will.

This Divine 'life-current' keeps functioning in the being so long as he does not interfere with its flow by virtue of his intellect or ego. We can enjoy the warmth of sunlight so long as we are not 'hidden from the Sun's existence'. If we 'separate ourselves' from the comfort of the sunshine, it is our own carelessness not that of the Sun. When 'man' turns away and 'forgets God', then the flow of Divine Blessing or 'Guru Grace' is interrupted, and he is separated from the Divine Blessing, and like the self mistaken lost child, breaks away from the cool mist of 'Guru Grace', functions under *Maya* and comes under the law of, 'As you sow, so shall you reap' and bears its consequences.

Hence, the bottom line of this whole matter is our own 'forgetfulness' or remembrance of the Lord. When we forget our 'Divine Mother', we ourselves create an interruption in the flow of Divine Grace and separate from the Guru-Grace. Again if we come out of forgetfulness and through 'remembrance, or *Simran*' of the 'Divine Mother', our mind's cord will re-attach to the Divine flow and we will again come under the protection of Guru Grace and enjoy Divine Love.

Then alone, the man is in pain when he forgets God.

Afflicted with hunger, he runs about in many ways. 98

Contemplating Thee, O Lord, supreme bliss wells up. He who forgets Thee, He meets his end. 749

Then alone man is in pain, when he forgets the Lord. Peace wells up when the Lord is remembered. 813

That is why in Sukhmani Sahib (Bani), the fifth Sovereign, Guru has given following instructions:--

*By whose grace thou eats the thirty-six delicacies,
bear that Lord in thy mind.*

By whose kindness thou dwellest comfortably in thy palace,

ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਇ ਸਦਾ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ॥.....

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਰੰਗ ਰਸ ਭੋਗ ॥

ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਧਿਆਈਐ ਧਿਆਵਨ ਜੋਗ ॥

(ਪੰਨਾ-269)

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਰੋਗ ਕੰਚਨ ਦੇਹੀ ॥

ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ ਤਿਸੁ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ ॥.....

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰੇ ਸਗਲ ਛਿਦ੍ਰ ਢਾਕੇ ॥

ਮਨ ਸਰਨੀ ਪਰੁ ਠਾਕਰੁ ਪ੍ਰਭ ਤਾ ਕੈ ॥.....

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਭੂਖਨ ਪਹਿਰੀਜੈ ॥

ਮਨ ਤਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਕਿਉ ਆਲਸੁ ਕੀਜੈ ॥.....

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਾਗ ਮਿਲਖ ਧਨਾ ॥

ਰਾਖੁ ਪਰੋਇ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨੇ ਮਨਾ ॥.....

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪੁ ॥

ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰਹੁ ਸਦਾ ਅਨੂਪੁ ॥.....

ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇਰੇ ਕਾਰਜ ਪੂਰੇ ॥

ਤਿਸਹਿ ਜਾਨੁ ਮਨ ਸਦਾ ਹਜੂਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ-270)

ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹੀ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਬਾਕੀ ਜੂਨਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਨੀ ਬੁੱਧੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰ ਸਕਣ। ਪਰ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਦਾ ਸਿਰਤਾਜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਅਤਿਅੰਤ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਅਨੇਕਾਂ ਉਕਤੀਆਂ-ਜੁਗਤੀਆਂ, ਏਹੜ-ਤੇਹੜ, ਸਿਆਣਪਾਂ, ਚਲਾਕੀਆਂ ਘੋਟ-ਘੋਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਰਤੇ, 'ਇਲਾਹੀ ਮਾਤਾ', ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ 'ਹੋਂਦ' ਨੂੰ ਹੀ ਭੁੱਲ ਕੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ' ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਹੋ ਕੇ, ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਸੂਲ ਅਧੀਨ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਤੇ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ 'ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹੋਏ' 'ਹੁਕਮ' ਦੀ 'ਰਜਾ' ਵਿਚ ਸਹਜੇ ਅਤੇ ਅਭੋਲ ਹੀ ਵਿਚਰਦੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤੇ ਹਨ—

ਛੋਡਿ ਸਗਲ ਸਿਆਣਪਾ ਸਾਚਿ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-51)

ਤਜਹੁ ਸਿਆਨਪ ਸੁਰਿ ਜਨਹੁ ਸਿਮਰਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-281)

ever meditate on Him within thy mind.

By whose favor thou enjoyest love and pleasures,

O Nanak! constantly meditate on Him who is worthy of meditation.

269

By whose grace thou hast healthy golden body,

fix thy attention on that loving Lord.

By whose grace all thy sins are screened,

seek the protection of that Lord Master

By whose favor thou wears ornaments,

my soul why art thou sluggish in remembering Him?

By whose favor, thou hast gardens property and wealth,

keep that Lord in deep within thy heart.

By whose favor thou hast the beautiful form,

contemplate over that, ever Incomparable Lord.

By whose kindness all thy works are accomplished,

within thy mind deem Him to be ever close by.

270

Out of the 8.4 million species, only man has been blessed with sharp intellect; all others have been given just enough understanding that they can live their lives. But, due to man being the king of all species, God has blessed him with a sharp intellect, due to which his repeatedly using many treats and tricks, means-methods, cleverness, sharpness has **forgotten the very 'Being'** of his Creator, 'Divine Mother', 'Father-God' turns away and **ignoring the Divine Will** functions under the three attributes of *Maya* and suffers the results. All other 8.4 million species due to their limited intellect spontaneously and innocently abide by the inlaid Divine Will and live their lives. That is why their evolutionary development is occurring spontaneously. Accordingly, *Guru Baba* (Wise Guru) has given following instructions to the human beings :-

Lay aside all thy cleverness and enshrine affection for the True Name.

51

Abandon thy cleverness, O good men and remember Lord God, the king.

281

ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਤੂੰ ਲੇਹਿ ਇਆਨੇ ॥
ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ਬਹੁ ਡੂਬੈ ਸਿਆਨੇ ॥ (ਪੰਨਾ-288)

ਏਹੜ ਤੇਹੜ ਛਡਿ ਤੂ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣੁ ॥ (ਪੰਨਾ-646)

ਮਨ ਸਿਆਣਪ ਛੋਡੀਐ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸਮਾਲੇ ॥ (ਪੰਨਾ-440)

ਸਾਡੇ ਇਲਾਹੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਸੀ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤੀਆਂ, ਜੁਗਤੀਆਂ ਤੇ ਸਿਆਣਪਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦਾਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬੇਮੁਖਾਂ (prodigal sons) ਨੂੰ 'ਭੁੱਲ' ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜਾਂ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਮੁੜ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਧੁਰੋਂ ਗੁਰੂ, ਪੈਰੰਬਰ, ਪੀਰ, ਫਕੀਰ, ਸਾਧ, ਸੰਤ, ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖ, ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਭੇਜੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਕਤ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਵੱਲ ਲਾਉਣ ਲਈ ਆਤਮਿਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ।

ਸਾਧ ਪਠਾਏ ਆਪਿ ਹਰਿ ਹਮ ਤੁਮ ਤੇ ਨਾਹੀ ਦੂਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-929)

ਸਾਧ ਰੂਪ ਅਪਨਾ ਤਨੁ ਧਾਰਿਆ ॥

ਮਹਾ ਅਗਨਿ ਤੇ ਆਪਿ ਉਬਾਰਿਆ ॥ (ਪੰਨਾ-1005)

ਉਪਰਲੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਇਨਾਤ ਰਚਣ ਵੇਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ 'ਕਵਾਉ' ਦੁਆਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਬਣਾ ਧਰਿਆ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ 'ਜੋਤ' ਰਖ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ 'ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਖ' ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਵਿਚ—

ਸਦ ਬਖਸਿੰਦੁ ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨਾ ਸਭਨਾ ਦੇਇ ਅਧਾਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ-713)

ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੀ ਧੁਰੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜਾਂ 'ਆਤਮਿਕ ਦੇਣ' ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਥਵਾ ਸਾਡੀ ਇਲਾਹੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਅੰਸ਼ ਲਈ ਅਤਿਅੰਤ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰੀਤਮ', 'ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤਮ', 'ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਖ' ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਨ ਮੋਹਨਾ ਘਟ ਸੋਹਨਾ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ਰਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-542)

Take thou the advice of the Guru, O silly man.

Without Lord's meditation good many wise men have been drowned.

288

Abandon thou thine crooked ways and realize the Guru's instruction.

646

Shed thou thy cleverness, O my mind, and deliberate over the Guru's hymns.

440

Our **Divine Mother-Father** knew that man under his ego, through sharp intellect, tricks and treats, wisdom, **can forget** his Creator, the Lord; hence from the beginning to **bring back** His prodigal sons from forgetfulness to remembrance or the warm and comforting shade/protection of Guru-Grace, according to the need sent into this world, Source Originated Gurus, Prophets, Holy Men, Hermits, Sadhus, Saints, Enlightened Souls, Beloved Gurmukhs; who according to the prevailing times imparted intuitional instructions to the humans for leading spiritual lives.

God himself sends the saints to the world saying. "I am not far from ye".

929

Of himself, the Saint-Guru is the embodiment of the Lord's body.

From the great fire, the Lord himself saves the man.

1005

From the above contemplation, it becomes clear that God created the cosmos at once through His '**Word**' and imparting His 'Light' in it, made all arrangements for its running through Divine Will. All this is the **eternal mark** of the 'Love-Personality', **Timeless-Being and Guru-Grace**. Hence, in *Bani* He is addressed to :-

Ever pardoner art Thou, ever Beneficent, Thou O Lord, givest support to all.

713

Similarly, *Gurbani* is also Source Originated, God's Blessing, **True Guru's Grace, or Intuitional Gift**. God or our Divine Mother has immense Love-Emotions in Her heart for Her offspring. That is why in *Gurbani*, the Timeless Being is addressed to as '**Beloved**', '**Super-Beloved**', '**Love-Personality**', etc.

The fascinating Lord, ornament of soul and the support of life is supremely dear unto me.

542

ਤੂੰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੂੰ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੇ ॥

ਤੁਮ ਹੀ ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਮਨੁ ਬਿਗਸਾਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ-740)

‘ਮਿਹਰ’, ‘ਬਖਸ਼ਿਸ਼’, ‘ਪ੍ਰਸਾਦਿ’, ‘ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਇਸੇ ਇਲਾਹੀ ‘ਪ੍ਰੀਤ ਪਿਆਰ’ ਦੇ ਰੰਗ ਅਤੇ ਅੰਗ ਹਨ।

ਦੁਨਿਆਵੀ ਮਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭੀ ਆਪਣੇ ਜਾਏ ਬੱਚੇ ਲਈ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਤੇ ਭੁੱਲੇ ਜਾਂ ਵਿਛੋੜੇ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਦੀ ‘ਸੂਹ’ ਲੈਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਗਲ ਲਾ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਗੋਦ ਦਾ ਨਿੱਘ ਤੇ, ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੁੱਖ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋਚਦੀ ਤੇ ਤਾਂਘਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਵੱਲ ਸੁਨੇਹੜੇ ਭੇਜ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਤੇ ਖਿੱਚਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਾਡੀ ‘ਇਲਾਹੀ ਮਾਤਾ’, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਉਮਤ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ‘ਪਿਆਰ ਦੀ ਖਿੱਚ’ (ਤਾਰ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਲਾਹੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ‘ਖਿੱਚ’ ਜਾਂ ‘ਤਾਰ’ ਜਾਂ ਵੇਗ (flow) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਹਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੀ ‘ਪ੍ਰਤੀਕ’ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਦੇ ‘ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ’ ਹੈ ਜਾਂ ਅੰਤ੍ਰ ਰਵਿ ਰਿਹਾ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖਿੱਚ, ‘ਤਾਰ’, ਰਵਾਨਗੀ, ਸਦੀਵੀ, ਅਮੁੱਕ ਅਤੇ ਕਾਲ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਹਰਿ ਜੀ ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਜੀ ਪਿਤਾ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ॥

ਹਰਿ ਜੀ ਮੇਰੀ ਸਾਰ ਕਰੇ ਹਮ ਹਰਿ ਕੇ ਬਾਲਕ ॥

ਸਹਿਜੇ ਸਹਜਿ ਖਿਲਾਇਦਾ ਨਹੀ ਕਰਦਾ ਆਲਕ ॥

ਅਉਗਣੁ ਕੋ ਨ ਚਿਤਾਰਦਾ ਗਲ ਸੇਤੀ ਲਾਇਕ ॥

(ਪੰਨਾ-1101)

ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨ ਤਾਂ ਅਭੋਲ ਅਤੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਹੀ ਆਪਣੇ ‘ਹੁਕਮੀ’ — ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਲ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ‘ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਰੂਪੀ ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ‘ਸੂਹ’ ਹੋ ਕੇ ਰੁੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਬਲ ‘ਹਉਮੈ’ ਅਤੇ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਦੁਆਰਾ ਹਰ ਸ਼ੈ ਨੂੰ ਘੋਖਦਾ ਅਤੇ ਪਰਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦੀ ਬਾਬਤ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਰੰਗਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਤੀਜੇ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ‘ਕਰਤੇ’ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬਾਬਤ ਵੀ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ, ਉਕਤੀਆਂ-ਜੁਗਤੀਆਂ, ਸਿਆਣਪਾਂ, ਸ਼ੰਕੇ ਤੇ ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਘੋਟ-ਘੋਟ ਕੇ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ‘ਕਿੰਤੂ’ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ

*Thou art my Beloved and Thou the support of my very life
Seeing, seeing Thee, my soul has blossomed.*

740

The feelings of ‘Compassion’, ‘Blessing’, ‘Grace’, ‘Guru-Grace’ are all part and parcel of this ‘Divine Love-attraction’.

The worldly mother also has abundant love for her own child and cannot tolerate the separation of her child and keeps looking for clues of the forgetting or separated child and keeps longing to hug him again and again and comfort him with mother-love and the warmth of her bosom; sending messages to her child, she **keeps motivating and pulling him towards her**.

Similarly, our ‘Divine Mother’, God cannot also bear the separation of Her offspring; hence in the intuitive life flow of the entire creation **She imparts Her ‘Love’s Pull-String’**. The **Divine Love’s this ‘Pull’** or ‘String’ or flow is symbolic of the Timeless Being’s Compassion, Blessing, Guru-Grace. Which is **inlaid in every being** or is pervading within in abundance, and this Love Pull-String’s flow is forever, **never ending and timeless**.

*Th Reverend God takes care of me and I am the child of God.
Reverend Lord is my mother, Reverend Lord my father and the
Reverend Lord my Cherisher.*

Slowly and steadily, He feeds me and is never lethargic.

He reminds me not of my demerits and hugs me to His bosom.

1101

The 8.4 million species innocently and spontaneously are **floating towards** their ‘Source’, the Timeless Being and **in ‘tune’ with the flow of His Divine Will, ‘Guru-Grace’**; but man in his powerful ‘ego’ and sharp intellect thoroughly examines and scrutinizes everything and according to the hue of his mind reaches conclusions. Similarly, even for his Creator, God **repeatedly indulges** in many questions/ answers, means-methods, cleverness, doubts, **philosophies and objections** on God’s Being and Blessings. **Doing these objections many times**

ਹੀ ਕਈ ਵਾਰੀ 'ਨਾਸਤਿਕਤਾ' ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ 'ਤਾਰ' ਜਾਂ 'ਵੇਗ' ਤੋਂ ਬੇਸੁਰਾ ਹੋ ਕੇ ਇਲਾਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਂ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਦੀ ਤਾਰ (connection) ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸੁਰ' ਵਿਚ ਰਖਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਪਸ ਵਿਚ ਅੰਤਰੀਵ ਤੌਰ ਤੇ ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਤਾਰ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਢਿੱਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਲ-ਜੋਲ (connection) ਓਪਰਾ, ਫੋਕਾ ਤੇ ਲਾਭਹੀਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਾਨੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਅੰਤਰੀਵ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾ ਮਿਲਣ (lack of inner communication) ਕਾਰਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ, ਗੀਝਾਂ, ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰ (difference) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਾਹਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਅੰਤਰੀਵ ਤੌਰ ਤੇ ਬੇਸੁਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰੀਵ ਮੇਲ-ਜੋਲ, ਸਾਂਝ ਜਾਂ ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਸਿਆਣਪਾਂ ਅਥਵਾ ਸ਼ਿਕਿਆ ਕਾਰਨ ਸ਼ਰਧਾ-ਭਾਵਨੀ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ ਮੇਲ-ਜੋਲ (Spiritual communion) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ 'ਰੱਬੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਬਖਸ਼ਿਸ਼ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ', ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਅਣਗਹਿਲੀ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹੀ ਦੋਸ਼ ਹੈ—'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ।

ਜੋ ਦਿਲਿ ਮਿਲਿਆ ਸੁ ਮਿਲਿ ਰਹਿਆ
ਮਿਲਿਆ ਕਹੀਐ ਰੇ ਸੋਈ ॥ (ਪੰਨਾ-725)

ਮਿਲਿਐ ਮਿਲਿਆ ਨਾ ਮਿਲੈ ਮਿਲੈ ਮਿਲਿਆ ਜੇ ਹੋਇ ॥
ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਜੋ ਮਿਲੈ ਮਿਲਿਆ ਕਹੀਐ ਸੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ-791)

ਇਸਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹਨ—

1. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਸ਼ਰਧਾਗੀਣ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਜਾਣਾ।
2. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਂ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਜਾਂ ਅਵੇਸਲੇ ਹੋਣਾ।
3. ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ-ਰੂਪੀ 'ਇਲਾਹੀ ਵੇਗ' ਜਾਂ ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਚਤੁਰਾਈ ਤੇ ਸਿਆਣਪ ਦੁਆਰਾ ਬੇਸੁਰੇ ਹੋ ਕੇ ਰੱਬੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਤਾਰ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਣਾ

reaches the stage, 'there is no God!' In this manner, man getting out of tune from the Cord or Impulse of faith and intuitive trust - gets separated from the Divine Blessing or 'Guru-Grace'.

Any person's **connection** of intimacy depends on trust of one-another which keeps them **'in tune'** and they each **give and take intuitively**. When the **cord of trust is broken or becomes loose**, then the connection becomes superficial, hollow and of no benefit. That is, due to their mind's lack of inner communication in their thoughts, feelings and dealings, a difference is created. They may be living together or dealing outwardly, but internally become out of tune, due to which there **can be no** intuitional **give and take between them**.

Similarly, due to the cleverness and doubts, there is an impediment in the feelings of trust with God and our **Spiritual communion** does not happen, resulting our **separating from** the Divine Illumination, Blessing and **'Guru Grace'**. This is the **fault of our ignorance and carelessness, not that of 'Guru Grace'**.

She, who meets with her Lord the heart's way, ever abides with Him. That is called the real meeting. 725

By uniting outwardly, the united one unites not, he meets, if he meets inwardly.

He who meets in spirit, is said to have really met. 791

This is due to the following root causes:--

1. Forgetting God by **losing Trust** in His Being or **turning away from Him**.
2. **Becoming ignorant or careless about** God's Blessing or **Guru Grace**.
3. **Getting out of tune or break off from God's Love-String, the 'Divine flow' of God's Will, through own cleverness and intellect.**

ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ ॥
 ਵੇਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਮ ਤੇ ਲਗਨਿ ਜਨਮ ਵਿਜੋਗ ॥ (ਪੰਨਾ-135)

ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ‘ਭੁਲਿਆਂ’ ਤੇ ‘ਬੇਮੁਖ’ ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਉਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ—

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਉਪਜੈ ਬਿਸੁਆਸ ॥
 ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਸਦਾ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥ (ਪੰਨਾ-343)

ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਬਿਸੁਆਸੁ ਹੋਇ
 ਹਰਿ ਜੀਵਤ ਮਰਤ ਸੰਗਾਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ-401)

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਬਿਨਾ ਭਾਉ ਨਹੀ ਉਪਜੈ
 ਭਾਵ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨਹੀ ਹੋਇ ਤੇਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ-694)

ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ ਤ ਦਿੜਤਾ ਆਵੈ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥
 (ਪੰਨਾ-981)

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਤਿਨ ਰਾਮ ਸਿਉ ਭੇਟਤ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ॥ (ਪੰਨਾ-521)

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਭਉ ਭਾਉ ਸਹਜੁ ਬੈਰਾਗ ਹੈ। (ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. 3/13)

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਭੈ ਭਾਇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਪਾਇਆ। (ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. 3/20)

ਇਹਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਭਾਵ ਅਰਥ ਸਮਝ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਚਰਨ ਸਰਨ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ‘ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਣਿ ਸਗਲ ਭੈ ਲਾਥੇ ਦੁਖ ਬਿਨਸੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
 ਦਇਆਲੁ ਹੋਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਆਮੀ
 ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਧਿਆਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-615)

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਣਿ ਗਹੀ ਸਭ ਤਿਆਗਿ ॥
 ਗੁਰ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਵਡਭਾਗਿ ॥ (ਪੰਨਾ-866)

ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਇਸ ਸਾਰੀ ਆਤਮਿਕ ਖੇਲ ਦਾ ਬੜਾ ਸੌਖਾ ਤੇ ਇਕੋ-ਇਕ ਸਾਧਨ

By forgetting the supreme Lord, all the ailments cling to the man.

The non-believers in the Omnipresent Lord suffer separation from Him, birth after birth. 135

That is why Gurbani instructs the ‘forgetful’ and ‘turned away’ beings from God as follows :--

In the saints holy company faith arises in the mortal.

Ever without and within us is that Lord's light. 343

In the holy company of saints this faith that in life and death God is with us is established. 401

Without the holy company of saints, Lord's love wells up not and, without love, Thy service cannot be performed. 694

When the mortal meets with the holy company of saints, then obtains the staunchness of faith and the Lord's Name ferries him across. 981

Meeting the holy company society, O Nanak, they come to enshrine affection for the Lord. 521

Fear of God and love for mankind is diffused in the holy company of saints, the sense of non-attachment prevails. VBG 3/13

In the love and fear of holy company of saints one finds the true self. VBG 3/20

We must read these *Gurbani* versus by understanding the underlying meaning and **trying to live by these again and again take the refuge of SatGuru's Lotus feet.** Then **becoming worthy of the SatGur Grace** live our lives successfully.

In the Lord's refuge all the fears depart, pains disappear, and peace is obtained.

When the Transcendent Lord Master becomes compassionate, the mortal dwells on the Perfect True Guru. 615

Forsaking all, I have now grasped the Lord's protection.

By great good destiny the Guru mightily pleased with me. 866

The SatGuru has **shown a very easy and only one way** for this intuitive play –

ਦਸਿਆ ਹੈ—

ਮਿਲੁ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨)

ਇਸ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਦੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਹੇਠਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—

‘ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਇਲਾਹੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ।

ਹਾਂ ਜੀ : ਇਹ ‘ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ’—

ਪਿਆਰ ਦੀ ਗਲਵਕੜੀ ਹੈ

ਉਸਦਾ ਨਿੱਘ ਹੈ

ਉਸਦਾ ਲਾਡ-ਲਡਾਉਣਾ ਹੈ

ਉਸਦਾ ਖੇਲ-ਖਿਲਾਉਣਾ ਹੈ

ਉਸਦਾ ਉਮਾਹ ਹੈ

ਉਸਦਾ ਚਾਉ ਹੈ

ਉਸਦਾ ਖੇੜਾ ਹੈ

ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਉਛਾਲ ਹੈ

ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਉਬਾਲ ਹੈ

ਰਸ ਹੈ

ਮਹਾਂ ਰਸ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ—

ਭੁਲ੍ਹ-ਭੁਲ੍ਹ ਪੈਣਾ ਹੈ

ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਦਿਲ ਖਿੱਚਵੀਂ ਤੱਕਣੀ ਹੈ

ਉਸਦੀ ਤਕਣੀ ਦਾ ਜਾਦੂ ਹੈ

ਤਕਣੀ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਹੈ

ਇਸ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮਸਤੀ ਹੈ

ਮਸਤੀ ਦੀ ਰੌ ਹੈ

ਰੌ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਹੈ

ਜੋ—

ਰਸ ਰੂਪ ਹੈ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ

Joining the holy company of saints, contemplate over the Name alone.

The essence of this entire Essay is presented below –

'Guru-Grace' is the sign and expression of Divine Love.

Yes Sire: **This 'Guru Grace'** is :--

The Embrace of Love

His Warmth

His Fondling

His Play-Playing

His Exuberance

His Elation

His Bloom

Overflow of His Love

Boiling over of His Love

The Relish

The Greatest Relish

In this manner, **this is His Love's** :--

Overflowing

Heart Fascinating Glance

Magic of His Glance

Intoxication of His Glance

Ecstasy of this Intoxication

Current of the Ecstasy

Flow of the Ecstasy

Which is :--

Love Form

Illumination Form

ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਹੈ
ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

ਹਾਂ ਜੀ! 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦੀ ਬਾਤ—

ਅਮੁਕ ਹੈ
ਅਥਾਹ ਹੈ
ਅਮਿਤ ਹੈ
ਅਟੁਟ ਹੈ
ਸਦੀਵੀ ਹੈ
ਭਰਪੂਰ ਹੈ
ਲਗਾਤਾਰ ਹੈ।

ਇਹ—

ਓਤ-ਪੋਤ ਲਪਟਾਈ ਹੈ
ਕਾਨੂੰਨ ਰਹਿਤ ਹੈ
'ਜੋਰੁ ਨ ਮੰਗਣਿ ਦੇਣਿ ਨ ਜੋਰੁ' ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਦਾਤਾ—

'ਸਦ ਬਖਸਿੰਦੁ' ਹੈ
'ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨਾ' ਹੈ
'ਅਉਗੁਣ ਕੋ ਨ ਚਿਤਾਰੈ' ਹੈ
ਸਰਬ ਗੁਣ ਭਰਪੂਰ ਹੈ
ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲਾਂ, ਵਲਵਲਿਆਂ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦੇ ਅਥਾਹ-ਅਮਿਤ-ਸਦੀਵ ਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਜੀਉਂਦੇ, ਥੀਂਦੇ ਤੇ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਧੁੱਪ' ਸੂਰਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ 'ਪ੍ਰਤੀਕ' ਹੈ ਜਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ 'ਪ੍ਰਤੀਕ' ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੈ ਉਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਉਥੇ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਹੈ।

Is Spontaneous
Is Omnipresent

Yes Sire! Guru-Grace reality is :-

Unending
Fathomless
Immeasurable
Unbreakable
Forever
Brimful
Continuous

This –

Is Intertwined
Without Laws
Is 'no power to beg, no power to give'

Its Source is –

'Ever Blessing'
'Ever Merciful'
'Does not Mind any Faults'
'Brimful with all Virtues'
'All Pervading'

The '**Guru-Grace**' Blessing is functioning in our thoughts, emotions, feelings and **in every aspect of our life**. We live, exist and function in the brimful-immeasurable-forever ocean of '**Guru-Grace**' and eventually merge into it.

Like the sunshine is the sign or mark of the Sun; similarly the '**Guru-Grace**' is the sign of God's existence.

Where there is Guru-Grace, there is God.
Where there is God, there is 'Guru-Grace'.

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੈ ਤੇ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ।

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ, ਸਰਬ ਭਰਪੂਰ, ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਈ, ਸਦੀਵੀ, ਪ੍ਰੇਮ-ਸਰੂਪ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਅਟੁੱਟ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੰਤਵ ਅਤੇ ਮਨੋਰਥ ਹੈ।

ਦੇਵਣਹਾਰ ਦਾਤਾਰੁ ਕਿਤੁ ਮੁਖਿ ਸਾਲਾਹੀਐ ॥

ਜਿਸੁ ਰਖੈ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹੀਐ ॥

ਕੋਇ ਨ ਕਿਸਹੀ ਵਸਿ ਸਭਨਾ ਇਕ ਧਰ ॥

ਪਾਲੇ ਬਾਲਕ ਵਾਗਿ ਦੇ ਕੈ ਆਪਿ ਕਰ ॥

ਕਰਦਾ ਅਨਦ ਬਿਨੋਦ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਣੀਐ ॥

ਸਰਬਧਾਰ ਸਮਰਥ ਹਉ ਤਿਸੁ ਕੁਰਬਾਣੀਐ ॥

ਗਾਈਐ ਰਾਤਿ ਦਿਨੰਤੁ ਗਾਵਣ ਜੋਗਿਆ ॥

ਜੋ ਗੁਰ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਾਹਿ ਤਿਨੀ ਹਰਿ ਰਸੁ ਭੋਗਿਆ ॥

(ਪੰਨਾ-957)

In this way God Himself is Guru-Grace and Guru-Grace itself is God.

In the thankfulness of such all-pervading, all brimful, all comforting, for-ever, Love-Form 'Guru-Grace' to do *Simran* unbroken and spontaneously is the **goal and purpose of our life.**

With what mouth should praise the ever-giving beneficent Lord,

who mercifully preserves us and reaches us sustenance?

No one is under the sway of another, There is but one support of all.

Giving His hand, the Lords cherishes all, like His children.

The Lord enacts joyous plays, which one can understand not the least.

The Omnipotent Lord lends support to all. Unto Him, I am a sacrifice.

Night and day sing thou the praise of Him, who is worthy of being eulogized.

They, who repair to the Guru's Feet, enjoy the Lord's elixir.

957